SMED Rapport Nr 15 2023

Sakområde Vatten - rapporteringskrav, omvärldsbeskrivning och framtida utmaningar

Långsiktig plan för sakområdet Vatten

Katarina Hansson, IVL, Jane Ihrfors, IVL, Elin Widén-Nilsson, SLU, Lars Sonesten, SLU, Holger Johnsson, SLU, Alexander Dimberg, SCB, Marcus Sundbom, SCB, Lena Eriksson Bram, SMHI, Michael Pohl, HaV, Anna Myhr, NV

Avtal: 1698-2023

På uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Avtal: 1698-2023

På uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Utgivare: Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut

Adress: 601 76 Norrköping

Startår: 2006

ISSN: 1653-8102

SMED utgör en förkortning för Svenska MiljöEmissionsData, som är ett samarbete mellan IVL Svenska Miljöinstitutet, Statistikmyndigheten SCB, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Samarbetet inom SMED inleddes 2001 med syftet att långsiktigt samla och utveckla den svenska kompetensen inom emissionsstatistik kopplat till åtgärdsarbete. På uppdrag av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten säkerställer SMED framtagandet av underlag till Sveriges internationella rapportering avseende utsläpp till luft och vatten, avfall, farliga ämnen, buller samt åtgärder. Miljöstatistik tas även fram för nationella och regionala behov, såsom för uppföljningen inom det svenska miljömålssystemet där SMED bidrar med underlag till både etappmål och miljökvalitetsmål. SMED utvecklar även nya metoder och tar fram statistik för uppföljning av Sveriges nationella avfallsplan och avfallsförebyggande program. Mer information finns på SMED:s webbplats www.smed.se.

Innehåll

INNEHÅLL 4

SAMMANFATTNING 7

INLEDNING 8

Syfte 9

ARBETE INOM SO VATTEN 10

RAPPORTERINGSKRAV INOM SO VATTEN 12

Årliga rapporteringar 14

HELCOM PLC Annual 14

OSPAR RID 14

Rapportering av dumpningar, muddringar och utfyllnader i havet 15

EEA WISE SoE - Emissions (WISE-1) 15

OECD/EUROSTAT Joint Questionnaire on Inland Waters 15

EEA WISE SoE Water Quantity (WISE-3) 16

Uppdatering av miljömålsindikatorn ”Nedfall av kväve till barrskog” 16

Rapporteringar med annan tidsfrekvens 16

HELCOM PLC Periodical 16

Rapportering enligt avloppsdirektivets artikel 15, 16 och 17 17

Rapportering enligt Slamdirektivet 17

Officiell statistik 18

Tillförsel av kväve och fosfor till kusten 18

Statistiskt meddelande (SM): Utsläpp till vatten och slamproduktion 18

Rapporteringar som kan avropas inom SO Vatten 19

Fördjupad miljömålsuppföljning (FUT) m.a.p. ”Ingen övergödning” 19

EU:s Vattendirektiv (Ramdirektiv för vatten) 19

EU:s Havsmiljödirektiv 19

NATIONELL SAMORDNING AV FRAMTAGNING AV EMISSIONSDATA 20

Samordnad granskning av utsläpp från punktkällor 20

Rapporteringar som drar nytta av den samordnade granskningen 22
Pollutant Release and Transfer Register (PRTR) 22
Geografiska data för punktkällor och flodmynningsdata 23
Övrig samordning inom SO Vatten 24
NATIONELL OMVÄRLDSANALYS OCH ANDRA AKTÖRERS BEHOV AV DATA 26
Tillgängliggörande av SMED-data 26
Dataanvändning 26
Vattenmyndigheterna 26
Jordbruksverket 27
Regeringskansliet 28
Övriga dataanvändare (SMED-parter, andra myndigheter, forskare och konsulter) 28
Aktuell forskning 29
Miljökvalitetsmålen 29
Ingen övergödning 29
Levande sjöar och vattendrag 29
Hav i balans samt levande kust och skärgård 29
Pågående regeringsuppdrag som kopplar till sakområdet Vatten 30
Uppdrag om stöd inom HELCOM-arbetet (2022) 30
Medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen 30
Nytt system för företagens miljörapportering 30
Frågeställningar kring hantering av sekretess och tillgängliggörande av data 31
INTERNATIONELL OMVÄRLDSANALYS I RELATION TILL SO VATTEN 32
Internationella regleringar och direktiv som styr SMED Vattens arbete 32
Havskonventionen OSPAR 32
Havskonventionen HELCOM 33
Londonkonventionen 33
Århuskonventionen 34

Avloppsdirektivet 35
Slamdirektivet 36
EU:s Vattendirektiv 36
EU:s Havsmiljödirektiv 37
Nitratdirektivet 37
Inspire-direktivet 38
EU förordning om minimikrav för återanvändning av vatten 38
Europeiska miljöbyrån, EEA 38
OECD/Eurostat 39
Internationella arbetsgrupper 39
OSPAR INPUT 39
HELCOM Source-to-Sea 39
OECD/EUROSTAT 40
SO Vatten och koppling till FN:s hållbarhetsmål 40
Mål 6, Rent vatten och sanitet för alla 40
Mål 14, Hav och marina resurser 41

ARBETSPROCESS FÖR ATT TA FRAM AVROPSAVTAL MOT SMED 42

FRAMTIDA BEHOV GÄLLANDE RAPPORTERINGS- OCH UTVECKLINGSPROJEKT 45

Sammanfattning

SMED utgör en förkortning för Svenska MiljöEmissionsData, som är ett samarbete mellan IVL, SCB, SLU och SMHI.

SMED har på uppdrag av Havs- och vattenmyndighetens och Naturvårdsverkets uppdaterat den s.k. Långsiktiga planen för sakområdet (SO) Vatten från 2019. Rapporten är ett levande, vägledande dokument, dels för Havs- och vattenmyndighetens och Naturvårdsverkets prioriteringar inom området och dels för projektplanering och samordning inom SMED. Som komplement till denna rapport sammanställs identifierade utvecklingsbehov inom SO Vatten i en separat lista över förslag till kommande kort- och långsiktiga avropsuppdrag. Listan är tillgänglig via Projektplatsen i den gemensamma mappen som delas mellan SMED, NV och HaV.

I rapporten beskrivs kortfattat hur arbetet inom sakområdet Vatten går til och vilka rapporteringskrav som ingår inom sakområdet. Vidare ges även en kortfattad sammanställning av nationell och internationell omvärldsanalys och andra aktörers behov av data som tas fram av SMED inom SO Vatten.

Nyckelord: Långsiktig plan, rapporteringsbehov, vatten, utsläpp, samordning, internationell rapportering

Inledning

Denna rapport är ett beskrivande dokument för sakområdet (SO) ”Vatten”. Rapporten är ett levande, vägledande dokument, dels för Havs- och vattenmyndighetens (HaV) och Naturvårdsverkets (NV) prioriteringar inom området och dels för projektplanering och samordning inom SMED. För en fungerande styrning av sakområdet, krävs en långsiktig vision om hur information ska användas. Då planen är ett levande dokument behöver relevanta uppdateringar av viktig information, för att tillgodose nya behov, göras regelbundet.

Det är också av stor vikt att samordningen mellan de olika sakområdena inom SMED, framförallt Farliga ämnen och Luft och klimat, är tydlig så att arbetet inom sakområdet kan drivas långsiktigt och att man på ett tidigt stadium kan tillgodose de behov som olika rapporteringar kräver.

Då data som tas fram inom SO Vatten även efterfrågas av andra myndigheter än HaV och NV, är det ur samordningssynpunkt av intresse att tydliggöra hur dessa data används. Detta görs i form av en enkel nationell omvärldsanalys.

2010 tog SMED på uppdrag av NV fram en långsiktig plan för SO Vatten största, återkommande rapporteringar, HELCOM PLC Periodical och EEA WISE SoE Emissions (SMED projekt V10 B1). Syftet med det dokumentet var att skapa en långsiktig överblick över de utvecklingsbehov som fanns för de mest omfattande internationella rapporteringar inom SO Vatten där SMED tar fram underlag. Sedan dess har ansvaret för de internationella rapporteringarna omfördelats i och med att HaV bildades. Behovet av data har blivit större, befintliga rapporteringar och metodik för framtagning av data har förändrats och utvecklats och nya rapporteringar har tillkommit, vilket också bidrar till att på nytt tydliggöra arbetet och långsiktigt prioritera utvecklingsbehov inom SO Vatten. 2019 tog SMED på uppdrag av HaV och NV fram en ny långsiktig plan för hela SO Vatten.[1] Denna plan följde samma struktur som motsvarande dokument för SO Farliga

[1] Hansson K., IVL; Blombäck K., SLU; Åkerblom S., SCB; Gustavsson H., SMHI; Widén-Nilsson E., SLU; André H., IVL; Samuelsson K., HaV; Krysell M., HaV; Sundin A-M., NV: Sakområde Vatten - rapporteringskrav, omvärldsbeskrivning och framtida utmaningar. Långsiktig plan för sakområdet Vatten. SMED rapport 10/2019

ämnen. Föreliggande rapport är en uppdatering av dokumentet från 2019.

Inspiredirektivets styrningar i form av lagen och förordningen om geografisk miljöinformation behöva beaktas i arbetet, eftersom dessa ställer krav på samordning, identifiering och tillgängliggörande av data enligt rätt (metadata)standard. En konsekvens av dessa styrdokument är att behovet av samordning mellan aktörer som tillhandahåller denna typ av information kommer att öka.

Syfte

Denna rapport har tagits fram i projektform och handläggare från både HaV och NV har deltagit aktivt under projektets gång.

Projektets syfte har varit att uppdatera den långsiktiga planen för SO Vatten från 2019. Det övergripande syftet med den långsiktiga planen är att SMED, NV och HaV ska ha ett dokument som beskriver SO Vattens rapporteringskrav, omvärldsbeskrivning och framtida utmaningar liksom en överblick över de långsiktiga behoven av data och utveckling till underlag för rapporteringar och utredningar inom sakområdet (dokumentet förkortas till ”långsiktig plan”). Syftet är också att man säkerställer att SMED:s arbete och leveranser skapar det underlag som behövs för de nationella och internationella rapporteringarna inom sakområdet och att belysa hur de data som tas fram används. Dokumentet omfattar en textdel i vilken sakområdet beskrivs och en projektförslagslista i vilken det fortsatta utvecklingsarbetet som fordras för Sveriges rapporteringar inom sakområdet identifieras.

Rapporten ger en modell för hur HaV, NV och SO Vatten på årlig basis gemensamt kan arbeta med en långsiktig plan för planering och prioritering av rapporteringar och utvecklingsuppdrag.

Målet är att den långsiktiga planen ska vara ett levande dokument som uppdateras regelbundet allteftersom nya behov uppstår. Det ska utgöra ett viktigt dokument i NV:s, HaV:s och SMED:s arbete och ska kunna användas som underlag för introduktion av nya medarbetare som arbetar inom SO Vatten såväl inom SMED som på de uppdragsgivande myndigheterna.

Arbete inom SO Vatten

Sakområde (SO) Vatten inom SMED arbetar på uppdrag av HaV och NV med att utvärdera, redovisa och utveckla data och beräkningsmetoder som används till rapporteringar av utsläpp till vatten och belastning på havet. Arbetet finansieras helt av avropade uppdrag. Samtliga fyra SMED-parter är verksamma inom SO Vatten. Bredden och djupet i vatten-kompetensen hos medarbetarna från SMED-parterna ger styrka och möjliggör långsiktighet i säkerställandet av framtagning av underlag med hög kvalitet och tillförlitlighet som används till Sveriges nationella och internationella rapporteringar.

Arbetet inom SO Vatten styrs av ramavtalet (NV-07775-20, HaV-1686-2022) som löper till och med år 2030. Uppdrag kan avropas av HaV och NV. HaV och NV avropar regelbundet uppdrag för såväl nationella som internationella rapporteringar, utvecklings- och utredningsuppdrag och uppdrag för expertdeltagande i arbetsgrupper inom HELCOM (HaV), OSPAR (HaV) och OECD/Eurostat (NV). Fokusområden och prioriteringar förändras över tid på myndigheterna, men rapporteringar under EU-direktiv inom HaV:s och NV:s ansvar kommer normalt högst i prioritet. HaV och NV har vid behov avropat uppdrag av SMED för att ta fram data som ska stödja vattenförvaltningens arbete enligt vattenförvaltningsförordningen (och EU:s ramdirektiv för vatten) och data för att följa upp och rapportera avloppsdirektivet.

SMED Vatten har i uppdrag att sammanställa, beräkna och lagra kvalitetssäkrade data, såväl indata som beräknad landbaserade belastningsdata från punktkällor och diffusa källor av näringsämnen, organiska miljögifter och metaller. Sammanställning av indata och beräkning av belastningsdata görs inom ramen för olika rapporteringsprojekt. Djupare analyser, vidareförädling av data, utredningar och övriga utvecklingsprojekt för att förbättra datakvalitet och beräkningsmetodik görs mellan de stora rapporteringsprojekten. Förutom användning i HaV:s och NV:s rapporteringar används SMED-data av övriga vattenförvaltande myndigheter, organisationer och företag liksom av SMED-parterna själva i andra sammanhang.

I arbetet med beräkning av källfördelad belastning av kväve och fosfor från land till omgivande vatten använder SMED Vatten ett flertal olika beräkningssystem för beräkning av varje enskild diffus källa samt avrinning

och retention (Tabell 1). SMED:s beräkningar utgår från flertalet olika modeller och miljöövervakningsdata.

Tabell 1. Beräkningsverktyg som används inom SMED Vatten.

Källa	**Beräkningsverktyg**	**Typ av beräkning**
Belastning av kväve och fosfor från land till vatten	S-Hype	Modellberäkning av brutto- netto- och antropogen belastning i olika skalor
Jordbruksmark	NLeCCS	Dynamisk modellering av kväve- och fosforförluster från rotzonen i fältskalan
Skogsmark, sankmark, hygge, fjäll och övrig öppen mark	S-HYPE	Enkel dynamisk modellering av kväve- och fosforläckage
Tätort	StormTac	Schablonhalter och markanvändning
Små avlopp	SQL-databas	Datasammanställningar. Utsläpps- och reningsschabloner tillsammans med data från fastighetsregister
Kvävedeposition	MATCH	Tredimensionell spridningsmodellering
Avrinning	S-Hype	Dynamisk modellering i delavrinningsområdesskalan
Retention	S-Hype	Dynamisk modellering i delavrinningsområdesskalan

Rapporteringskrav inom SO Vatten

I detta kapitel ges en kortfattad beskrivning av vilka rapporteringar och officiell statistik som genomförs inom SO Vatten och hur ansvarsfördelningen för dessa ser ut. SMED genomför rapporteringar och officiell statistisk årligen eller med annan rapporteringsfrekvens (2 - 6 år). Informationen som sammanställs innehåller en stor mängd data och används för rapporteringar som styrs av olika lagrum (Tabell 2).

Tabell 2. Sammanfattning av rapporteringar och officiell statistik som avropas eller kan avropas inom SO Vatten, dess omfattning och vad som styr databehovet.

Rapportering	**Lagrum**	**Periodicitet**	**Vad rapporteras**
HELCOM PLC Annual	HELCOM Recommendations 37-38-1-Rev.1 Waterborne pollution input assessment (PLC-WATER)	Årligen	Tillförsel av ett antal ämnen i flodmynningar, oövervakade områden och punktkällor i havet
OSPAR RID	OSPAR Riverine Inputs and Direct Discharges Monitoring Programme (RID). Agreement 2014-04	Årligen	Tillförsel av ett antal ämnen i flodmynningar, oövervakade områden och punktkällor i havet
Dumpningar, muddringar och utfyllnader i havet	HELCOM Recommendations 13/1; Annual OSPAR Report Dumping of Wastes at Sea; Annual London Convention and Protocol Report Dumping of Wastes at Sea (IMO).	Årligen	Position, kvantitet, innehåll av utvalda ämnen
WISE SoE - Emissions (WISE-1)	Förordning 401/2009 om Europeiska miljöbyrån och europeiska nätverket för miljöinformation och miljöövervakning	Årligen	Utsläpp av metaller, organiska ämnen och näringsämnen från punktkällor (inland/kust); transport med flodmynningar; diffusa emissioner
EEA WISE SoE Water Quantity	Förordning 401/2009 om Europeiska miljöbyrån och Europeiska nätverket för miljöinformation och miljöövervakning	Årligen/vart tredje år	Vattenresurser (årligen) Vattenuttag (vart tredje år), och vattenanvändning (vart tredje år)

Rapportering	Lagrum	Periodicitet	Vad rapporteras
Uppdatering av miljömålsindikatorn Nedfall av kväve till barrskog	Miljömålsuppföljning	Årligen	Totalt oorganiskt kvävenedfall till barrskog
OECD Eurostat: Joint Questionnaire on Inland Waters	Förordning 401/2009 om Europeiska miljöbyrån och Europeiska nätverket för miljöinformation och miljöövervakning	Årligen	Vattenresurser, vattenuttag och användning av vatten, avloppshantering, produktion och avyttring av slam samt utsläpp av avloppsvatten
Slamdirektivet rapportering	Slamdirektivet (86/278/EEG)	Årligen	Slamanvändning på åkermark, geografiska data över spridningsplatser samt slamkvalitet.
HELCOM PLC Periodical	HELCOM Recommendations 37-38-1-Rev.1 Waterborne pollution input assessment (PLC-WATER)	Vart sjätte år	Källfördelade (punkt och diffusa) utsläpp av N och P. Bakgrund och antropogen belastning, retention
Rapportering enligt artikel 15 och artikel 17. Broschyr tas fram enligt artikel 16, separat projekt.	Avloppsdirektivet (91/271/EEG)	Vartannat år	Efterlevnad av avloppsdirektivet, rapporteringens omfattning beskrivs i Data dictionary
Officiell statistik, tillförsel av kväve och fosfor till kusten	Officiell statistik	Årligen	Utsläpp av fosfor och kväve från punktkällor med direktutsläpp till havet på anläggningsnivå
Statistiskt meddelande (SM): Utsläpp till vatten och slamproduktion	Officiell statistik	Vartannat (jämna) år	Utsläpp till vatten och slamproduktion från kommunala avloppsreningsverk och viss industri
Fördjupad miljömålsuppföljning	Miljömålsuppföljning	Vart fjärde år	Tillförsel av fosfor och kväve till havet, atmosfäriskt nedfall av fosfor och kväve till land, statusklassning av ytvatten, grundvatten och hav
EU:s ramdirektiv för vatten	Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG	Vart sjätte år	Kemisk och ekologisk status av yt- och grundvatten med avseende på t.ex. näringsämnen och giftiga ämnen

Rapportering	Lagrum	Periodicitet	Vad rapporteras
EU:s Havsmiljödirektiv	Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG	Vart sjätte år	Samma som ramdirektivet för vatten men för de marina vatten och kustområden

Årliga rapporteringar

HELCOM PLC Annual

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Varje år ska den kvantifierade belastningen av näringsämnen och farliga ämnen via floder, vattendrag utan mätstationer och övriga landområden, samt punktkällor med direktutsläpp till Östersjön, rapporteras till HELCOM enligt PLC-Water Guideline (HELCOM 2022).[2] Även diffus belastning och tillförsel från mindre, icke övervakade vattendrag ska beräknas och rapporteras. SMED ansvarar för att leverera belastningsdata årligen till HELCOM. Data om utsläpp från punktkällor hämtas från SMP (Svenska Miljörapporteringsportalen). Underlagsdata för ämnestransporter i vattendrag erhålls via datavärdskapet för sjöar och vattendrag på SLU.

OSPAR RID

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

OSPAR Riverine Inputs and Direct Discharges (RID) är en årlig rapportering av den totala belastningen av näringsämnen och vissa farliga ämnen på Västerhavet. I rapporteringen ingår belastningen via floder, vattendrag och övriga landområden, samt punktkällor med direktutsläpp till havet. SMED levererar dataunderlag till HaV för rapportering av belastningen på Skagerrak och Kattegatt till OSPAR RID[3] Data om utsläpp från punktkällor hämtas från SMP (Svenska Miljörapporteringsportalen). Underlagsdata för ämnestransporter i vattendrag erhålls via datavärdskapet för sjöar och vattendrag på SLU.

[2] Ny version 2022: https://helcom.fi/wp-content/uploads/2022/04/HELCOM-PLC-Water-Guidelines-2022.pdf

[3] https://www.ospar.org/work-areas/hasec/other/reporting-formats

Rapportering av dumpningar, muddringar och utfyllnader i havet

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Uppgifter om beviljade dumpningsdispenser, genomförda dumpningar av muddermassor i havet[4] rapporteras årligen till HELCOM:s sekretariat, OSPAR-sekretariatet samt till internationella sjöfartsorganisationen (IMO). Förutom dumpningar av muddermassor ska även geografiska data om muddringar rapporteras till HELCOM:s sekretariat samt kompletterande uppgifter kring muddringens storlek och utbredning. Dessa två rapporteringar ingår i SMED:s arbete. Som extra insatser under rapporteringen har SMED vid behov också redovisat sammanställning om vattenområden som permanent har omvandlats till landområden och platser där kustskydd har byggts ut till HELCOM samt geografiska data och annan platsspecifik information från beslut där utbyggnad/utfyllnad planeras att utföras i havet.

EEA WISE SoE - Emissions (WISE-1)

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Rapporteringen till EEA WISE SoE - Emissions (WISE-1) är en årlig rapportering och omfattar emissioner av näringsämnen, metaller och organiska miljögifter per vattendistrikt, källa och ämne (för mer info se guidelines[5]). Inom SMED sammanställs och rapporteras emissionsdata för punktkällorna till inlandsvatten samt direkt till kust, transport via flodmynningar och diffusa emissioner till EEA. Punktkällor och transport via flodmynningar rapporteras varje år och diffusa källor vart tredje år, eller enligt de direktiv som ges av EEA.

OECD/EUROSTAT Joint Questionnaire on Inland Waters

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

SMED tar fram och sammanställer underlag till HaV för rapportering av OECD/EUROSTAT Joint Questionnaire Inland Waters (JQ-IW) samt rapporterar data via dataportalen eDAMIS.

JQ-IW är en världsomspännande undersökning om tillståndet i miljön. Datainsamlingen startades av OECD år 1980. År 1998 blev även Eurostat

[4] https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledningar/provning-och-tillsyn/muddring-och-gravning-och-utfyllnad.html

[5] http://dd.eionet.europa.eu/datasets/latest/Emissions

delaktiga i undersökningen. Rapporteringen görs årligen. I rapporteringen efterfrågas statistik om vattenresurser, uttag och användning av vatten, avloppshantering, produktion och avyttring av slam samt utsläpp av avloppsvatten.

EEA WISE SoE Water Quantity (WISE-3)

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Rapporteringen är uppdelad i en årlig rapportering för vattenresurser och rapportering vart tredje år för vattenuttag och vattenanvändning. Insamlingen syftar till att ge data för tillgång av sötvattenresurser och dess användning regionalt. Dessa data används primärt för att skapa indikatorer som används för att bedöma status och påverkan på sötvattenresurser. Indikatorerna ska användas för en koherent bedömning inom Europa för vatten-tillgång/brist och dess förhållande till vattenanvändning. SMED sammanställer data över vattenresurser till EEA som sedan rapporteras av HaV. Data som rapporteras inom WISE-3 används för rapportering enligt WFD.

Uppdatering av miljömålsindikatorn ”Nedfall av kväve till barrskog”

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Under 2017 utvecklade IVL tillsammans med Lunds universitet en nationell indikator för totalt oorganiskt kvävenedfall till barrskog, inom uppföljningen av miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning*. Indikatorn utgör en av fem indikatorer inom miljökvalitetsmålet. SMED uppdaterar årligen indikatorn med nya nationella samt regionala data för totalt oorganiskt kvävenedfall till barrskog, uppdelat på norra, sydöstra och sydvästra Sverige.

Rapporteringar med annan tidsfrekvens

HELCOM PLC Periodical

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

HELCOM PLC Periodical genomförs ungefär vart sjätte år.[6] SMED beräknar och sammanställer den totala vattenburna belastningen från inlandskällor av kväve och fosfor till Östersjön. Rapporteringen omfattar både punktkällor och diffusa källor. Bruttobelastning, retention samt

[6] https://HELCOM.fi/wp-content/uploads/2022/04/HELCOM-PLC-Water-Guidelines-2022.pdf

nettobelastning av kväve och fosfor till havet ska rapporteras. Detta inkluderar även en beräkning av den naturliga bakgrundsbelastningen av dessa ämnen. Data ska sammanställas för huvudavrinningsområden och HELCOM:s havsbassänger, men beräknas idag med finare geografisk fördelning för att bl.a. tillgodose andra datakrav inom vattenförvaltningsarbetet, (se kapitel Nationell omvärldsanalys och andra aktörers behov av data).

Rapportering enligt avloppsdirektivets artikel 15, 16 och 17

Ansvarig myndighet: Naturvårdsverket

Underlag till NV:s rapportering till Avloppsdirektivet tas fram vartannat år. Syftet med avloppsdirektivet är att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten. SMED tillsammans med NV framställer det svenska dataunderlaget till Avloppsdirektivet, artikel 15, 16 och 17.[7] I avloppsdirektivet finns bestämmelser om krav på utsläpp av fosfor, kväve och syreförbrukande ämnen (BOD_7, COD_{Cr}, och suspenderade partiklar) i utgående vatten från avloppsreningsverk samt regler för kontroll och provtagning. Rapporteringen använder sig av begreppet ”agglomeration” eller tätbebyggelse om bebyggda områden som bör ha gemensam avloppsrening. Agglomerationer som omfattar mer än 2000 personekvivalenter (pe, 1 pe är den mängd nedbrytbart organiskt material per dygn som har en biokemisk syreförbrukning på 60 g löst syre under sju dygn (BOD_7)) omfattas av rapporteringen.

Rapportering enligt Slamdirektivet

Ansvarig myndighet: Naturvårdsverket

NV har ansvar för att uppfylla Sveriges förpliktelse att rapportera enligt artikel 17 i EU-direktivet 86/278/EEG om användningen av slam inom jordbruket. Rapporteringen görs varje år och omfattar även var slam sprids på åkermark. SMED bistår NV genom att sammanställa dataunderlag för slamdirektivet avseende användning och kvalitet på slam. Rapporteringen omfattar även geografiska data över spridningsplatser, men det ingår inte i SMED:s uppdrag att ombesörja.

[7] Artikel 15: http://cdr.eionet.europa.eu/help/UWWTD/UWWTD_613

Artikel 17: http://cdr.eionet.europa.eu/help/UWWTD/UWWTD_524

Reporting obligations: https://rod.eionet.europa.eu/obligations/69

Officiell statistik

Tillförsel av kväve och fosfor till kusten

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Inom statistikområdet havs- och vattenmiljö ingår statistik om tillförsel av näringsämnen till kusten, växtplankton och fisk i sötvatten, näringsämnen i sjöar och vattendrag, samt vattenkemi i grundvatten. Statistikområdet *Tillförsel av fosfor och kväve till kusten* beskriver mängden vattenburen fosfor och kväve som når kusten från landbaserade källor. Data kommer från HaV:s nationella miljöövervakningsprogram för flodmynningar samt från punktkällor, d.v.s. avloppsreningsverk och industrier, med utsläpp till kusten. Syftet med uppdraget är att leverera data till tidsserien i HaV:s officiella statistiktillförsel av kväve och fosfor till kusten, från flodmynningar och punktutsläpp. Tidsserier levereras för tre olika redovisningsmått: 1) HELCOM-bassänger, 2) vattendistrikt och 3) län – bl.a. för att underlätta användandet inom miljömålsarbetet.

Statistiskt meddelande (SM): Utsläpp till vatten och slamproduktion

Ansvarig myndighet: Naturvårdsverket

SMED Vatten tar fram ett statistiskt meddelande (SM) om utsläpp till vatten och slamproduktion från kommunala avloppsreningsverk och utsläpp till vatten från viss industri.[8] I statistikserien över *Utsläpp till vatten och slamproduktion* finns sedan referensår 1987 publiceringar avseende ungefär vartannat år. Från och med 1998 har publiceringarna avsett jämna utsläppsår. Årgångarna från och med 2000 är tillgängliga på webben. Från och med referensår 2014 finns data redovisat i SCB:s statistikdatabas, SSD. Att ha data i SSD förenklar datauttag för användaren, möjliggör specialanpassningar av tabellerna och automatiska uttag via API.

[8] https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/utslapp/utslapp-till-vatten-och-slamproduktion--kommunala-reningsverk-skogsindustri-samt-viss-ovrig-industri/#_Rapporter

Rapporteringar som kan avropas inom SO Vatten

Fördjupad miljömålsuppföljning (FUT) m.a.p. ”Ingen övergödning”

Ansvarig myndighet: NV har övergripande ansvar för hela miljömålsuppföljningen, medan HaV har ansvar för uppföljningen av bl.a. miljömålet ”Ingen övergödning”.

Den fördjupade miljömålsuppföljningen publiceras vart fjärde år, strax efter varje ordinarie riksdagsval. Tidigare har SMED gjort särskilda beräkningar för den fördjupade miljömålsuppföljningen, men de senast fördjupade miljömålsuppföljningarna har tagits fram av HaV utan direkt hjälp från SMED. Däremot används vissa data från PLC Periodical i HaV:s underlagsrapport för ”Ingen övergödning”. I övrigt omfattar FUT fyra delar: påverkan på havet (belastning av fosfor och kväve); påverkan på land (bl.a. atmosfäriskt nedfall av fosfor och kväve); tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten samt tillståndet i havet (statusklassning).

EU:s Vattendirektiv (Ramdirektiv för vatten)

Ansvarig myndighet: Ansvar för genomförandet av vattenförvaltningen har de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter (Vattenmyndigheterna). HaV stödjer Vattenmyndigheterna genom vägledning och tar fram föreskrifter. HaV rapporterar arbetet till EU.

För närvarande finns det inga rapporteringar inom SO Vatten som kopplar till Ramdirektivet för vatten. Däremot används data framtagna av SO Vatten inom ramen för andra rapporteringar bl.a. av Vattenmyndigheter för sammanställning av svenska data till EU. För mer info, se kapitlet ”*Nationell omvärldsanalys och andra aktörers behov av data*”.

EU:s Havsmiljödirektiv

Ansvarig myndighet: Havs- och vattenmyndigheten

Syftet med havsmiljödirektivet (Ramdirektiv om en marin strategi, 2008/56/EG) är att uppnå eller upprätthålla en god miljöstatus i Europas hav senast 2020. Åtminstone indirekt har SMED-data används för det marina direktivet genom belastningen på havet av eutrofierande ämnen (deskriptor D8) och miljögifter (H8), samt data på dumpning och muddring i våra havs- och kustområden.

Nationell samordning av framtagning av emissionsdata

Sett ur ett nationellt helhetsperspektiv är det viktigt att resultaten från olika rapporteringsprojekt, såväl inom SO Vatten som mellan de olika sakområdena, är jämförbara och att eventuella överlappningar är kända. Utsläpp till vatten omfattas av rapporteringskrav inom SO Vatten, men också inom SO Farliga ämnen, där data gällande utsläpp till recipient från större tillståndspliktiga industrier och stora avloppsreningsverk (>100 000 pe) omfattas av rapportering enligt E-PRTR/PRTR (European Pollutant Release and Transfer Register).

Samordningsvinsterna mellan rapporteringarna är många då data som ligger till grund för olika rapporteringar ofta hämtas från samma datakällor. Samma underlag används för olika rapporteringar men kan skilja sig åt vad gäller hur det geografiska underlaget hanteras i dess indelning i avrinningsområden samt på vilket sätt populationer av utsläppskällor är aggregerade (se t.ex. kapitlet *”Geografiska data för punktkällor”*). Det är viktigt att tydliggöra dessa skillnader och dess effekter då data jämförs. Det är av stor vikt att ha en långsiktighet i myndigheternas arbete för att så långt det är möjligt harmonisera rapporteringarna.

Samtidigt som olika rapporteringars definitioner skapar merarbete när data hämtas från samma datakälla men sedan klassificeras olika, kan det också ibland finnas ett mervärde i att en källa baseras på olika datakällor i olika rapporteringar. I vissa fall kan de olika datakällorna bidra till att uppfylla skilda syften med de olika rapporteringarna och i andra fall kan de bidra med ett spridningsmått. Genom alternativa dataunderlag och metoder kan det ibland också vara möjligt att peka ut vilken datakälla/metod som är mest korrekt för ett visst syfte. Det är dock viktigt att det framgår tydligt med vilken metod som data tagits fram för att på så sätt undvika felaktiga bedömningar och jämförelser av data i användarled.

Samordnad granskning av utsläpp från punktkällor

Som ett led i arbetet med att söka samarbeten med andra regleringar initierade NV under 2009/2010 en samordning av granskningsarbetet av miljörapportsdata i SMP. Representanter både från NV och SMED inom de fyra sakområdena Luft och klimat, Vatten, Avfall och Farliga ämnen deltog i arbetet med att identifiera de rapporteringar vars granskning av SMP-data som ansågs lämpligt att samordna.

Samordningen av granskningsprocessen beskrivs i detalj i den långsiktiga planen för SO Farliga ämnen.[9] Underlagsdata för granskningen hämtas från SMP. Granskning av emissionsdata från tillståndspliktiga industrier och avloppsreningsverk görs årligen av SMED inom SO Farliga ämnen. Granskningen är anpassad för att tillgodose de databehov som olika internationella rapporteringar kräver. Granskade data används bl.a. för rapportering till E-PRTR (SO Farliga ämnen), Industriemissionsdirektivet, IED (SO Luft och klimat) och används vidare för att tillgodose behoven inom SO Vatten (Tabell 1)[10]. Data för E-PRTR-rapporterande anläggningar tillgängliggörs också via det svenska utsläppsregistret, Utsläpp i siffror (UTIS).[11]

En andra granskning av data gällande utsläpp till vatten från tillståndspliktiga verksamheter görs inom ramen för det årliga granskningsprojektet (RA-07). Dessa data används vidare till rapporteringsprojekt så som EEA WISE SoE Emissions (WISE-1), HELCOM PLC Annual, HELCOM PLC Periodical, OSPAR RID samt JQ IW och tidigare även den fördjupade miljömålsuppföljningen av miljömålet ”Ingen övergödning”. Utsläppsdata för reningsverk granskas ytterligare i detalj inom projekten för avloppsdirektivet samt slamdirektivet.

Länsstyrelsen har meddelat Naturvårdsverket att SMP bör ersättas helt och detta så snart som möjligt. Länsstyrelsen har därför föreslagit att sista år för verksamhetsutövarna att lämna sin miljörapport via SMP blir sista mars 2025, dvs avseende 2024 års miljörapport. Länsstyrelsen och Naturvårdsverket arbetar tillsammans för att säkerställa finansieringen för en ny rapporteringslösning (dvs FMR). I skrivande stund finns det alltså ingen finansiering av FMR.

---

[9] Hansson K., Skårman T., IVL André H., IVL; Åkerblom S., Dimberg A., SCB; Eriksson M., Linderholm L., Grahn E., NV: Långsiktig plan för sakområdet Farliga ämnen SMED Rapport 5 2021, https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1549268&dswid=9645

[10] Den samordnade granskningen av utsläpp från punktkällor har genomförts som ett årligt, återkommande projekt fram till 2023. 2024 (gällande rapporteringsåret 2023) avropades, av olika skäl, inte projektet.

[11] http://utslappisiffror.naturvardsverket.se/

Rapporteringar som drar nytta av den samordnade granskningen

SO Vatten

- Avloppsdirektivet
- Slamdirektivet
- HELCOM PLC Periodical
- HELCOM PLC Annual
- OECD/Eurostat JQ-IW
- EEA WISE SoE Emissions - (WISE-1)
- OSPAR RID
- SM utsläpp till vatten och slamproduktion
- HaV:s officiella statistik över utsläpp av N och P till kust

SO Farliga ämnen

- E-PRTR

SO Luft och klimat

- LCP (IED)

Pollutant Release and Transfer Register (PRTR)

För att beskriva samordningen inom SO Vatten och Farliga ämnen sammanfattas här kortfattat PRTR/E-PRTR som styr arbetet inom Farliga ämnen. Arbetet inom Farliga ämnen styrs av de rapporteringskrav som ställs på Sverige genom rapporteringarna till ”Pollutants Release and Transfer Register” (PRTR) och dess europeiska motsvarighet E-PRTR.[12] Som en del av Århuskonventionen har alla EU länder upprättat register över utsläpp av farliga ämnen med syfte att hindra och minska negativ miljöpåverkan samt tillgängliggöra miljöinformation till allmänheten.

Rapporteringarna omfattar uppgifter från punktkällor och diffusa utsläpp. Utsläpp från diffusa källor rapporteras till PRTR för enskilda länder. Till E-PRTR ombesörjer EU- kommissionen ländernas rapportering av diffusa emissioner. Data baseras på redan befintlig rapportering från medlemsländerna. I PRTR/E-PRTR ingår rapportering av utsläpp till luft, vatten (direkt till recipient eller borttransport i avloppsvatten för avloppsrening), mark (gäller ej för Sverige) samt borttransport av farligt avfall. 65 olika verksamheter efterfrågas enligt båda rapporteringarna. Huruvida en verksamhet skall rapporteras eller ej avgörs med hjälp av tröskelvärden för kapacitet.

[12] http://ec.europa.eu/environment/industry/stationary/eper/pdf/sv_prtr.pdf

Rapporteringarna omfattar 86 (PRTR) respektive 91 (E-PRTR) ämnen. Ett tröskelvärde är kopplat till respektive ämne och om tröskelvärdet överskrids skall ämnet rapporteras. Det svenska PRTR utgörs av NV:s webbplats UTIS (Utsläpp i siffror), där allmänheten kan hitta information om utsläpp från ungefär 1250 verksamheter. För mer information om Sveriges arbete med PRTR och E-PRTR se Långsiktig plan SO Farliga ämnen.[13]

Geografiska data för punktkällor och flodmynningsdata

För att kunna använda data från emissionsdeklarationer i SMP till rapporteringar är det viktigt att anläggnings- och utsläppskoordinater för anläggningen är korrekta. Geografiska och administrativa attribut kopplas till koordinaterna:

- Inland/kust-klassning efter SMHI:s kustlinje
- Inland/kust-klassning enligt HELCOM:s definition av direktutsläpp.
- Indelningar av avrinningsområden (ARO) på olika skala (subid, vattenförekomstområde, huvudavrinningsområde, mottagande havsbassäng).
- Övervakade och oövervakade avrinningsområden
- Vattendistrikt

Arbete med att förbättra utsläppskoordinater och kust/inlandsklassningar har gjorts i flera tidigare SMED-projekt. Inför den sjunde rapporteringen till PLC Periodical (PLC7) genomfördes projektet ”*Utsläppskoordinater för anläggningar i Svenska MiljörapporteringsPortalen”* (V17-B4). Samma år genomfördes ett utvecklingsprojekt inom ramen för avloppsdirektivets rapportering 2017, ”Avloppsdirektivet kustutsläpp*”* (V17-B6).

Inom rapporteringen till avloppsdirektivet används en inland/kust-klassning som skiljer sig från den klassning som används inom rapporteringen till HELCOM. Avloppsdirektivet använder en striktare bedömningsgrund där kustklassningen dikteras fullt ut av huruvida utsläppspunkten ligger innanför eller utanför SMHI:s kustlinje, medan HELCOM:s klassning tar större hänsyn till retention. Alltså förekommer två olika kust/inlandsklassningar i det svenska rapporteringsekosystemet.

[13] Hansson K., Skårman T., IVL André H., IVL; Åkerblom S., Dimberg A., SCB; Eriksson M., Linderholm L., Grahn E., NV: Långsiktig plan för sakområdet Farliga ämnen SMED Rapport 5 2021, https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1549268&dswid=9645

Hanteringen av utsläppskoordinater och att definitionen av kust och inland varierar mellan rapporteringar har gett komplikationer där allokeringar till geografiska attribut inte är samstämmiga. Det skulle därför underlätta med en harmonisering av inland/kust-klassningen i olika rapporteringar och att anläggningarnas utsläppskoordinater förvaltas så att övriga geografiska attribut med enkelhet kan kopplas på utan att konflikter uppstår. Det är dock inte säkert att det är möjligt att harmonisera klassningarna eftersom en sådan förändring kan göra att nya data inte blir jämförbara med tidigare rapporterade data.

Utöver skillnaderna i inland/kust-klassningen mellan olika rapporteringar förekommer också skillnader i hur data ska aggregeras till de olika internationella rapporteringarna. Till exempel används HELCOM:s havsbassängsindelning för PLC Annual- och Periodical-rapporteringar, medan det till EEA WISE SoE Emissions - (WISE-1) efterfrågas aggregering per vattendistrikt. Namnen på havsbassängerna och vattendistrikten är snarlika men gränsdragningen skiljer sig åt något. Utöver punktkällornas tilldelning till rätt område påverkar det aggregeringen av belastningen från flodmynningarna, där exempelvis Ume älvs avrinningsområde aggregeras till olika områden i de olika rapporteringarna. Huvudavrinningsområden med två utlopp, som t.ex. Mälaren med sitt alternativa utlopp i Södertälje kanal utöver Slussen och Göta älv med bifurkationen Nordre älv är inte heller helt väl definierat i de olika rapporteringarna, vilket ger merarbete vid rapporteringen av utsläppsdata.

Övrig samordning inom SO Vatten

SMED har enligt ramavtalet med NV och HaV ett utpekat ansvar att samordna arbetet. Utöver detta kan särskilda samordningstjänster avropas vid behov. Någon motsvarande samordning som sker genom granskning av SMP-data för punktkällor finns inte för beräkning av de diffusa utsläppen. Istället är medarbetare som samtidigt jobbar inom två eller fler sakområden extra viktiga när det gäller att uppmärksamma var det kan finnas samordningsvinster och synergieffekter när det gäller såväl punktkällor som diffusa källor.

Även samordningsgruppen, där SMED:s programledningsgrupp ingår tillsammans med handläggarna från NV och HaV har som ambition att jobba vidare med samverkan mellan sakområdena.

De tydligaste kopplingarna mellan SO Vatten finns med SO Farliga ämnen men även med SO Luft och klimat. Exempel på frågeställningar och källor där större samverkan mellan SO Luft och klimat och SO Vatten eventuellt

kan vara aktuellt är ammoniakutsläpp från jordbruket och lustgasutsläpp från små avlopp. Även om såväl SO Luft och klimat som SO Vatten hanterar mycket kartunderlag är samordning troligtvis inte möjligt i alla dessa fall eftersom beräkningarna inom SO Luft och klimat görs ofta på en större skala och sedan fördelas ut på en finare geografisk skala (Geografisk fördelade emissioner till luft), medan beräkningar inom SO Vatten (PLC Periodical) görs på en finare geografisk skala för att sedan summeras till en grövre skala.

Nationell omvärldsanalys och andra aktörers behov av data

Utsläppsdata tas fram i syfte att tillgodose både nationella och internationella behov av data. Utsläppsdata rapporteras internationellt via flertalet konventioner och direktiv, både direkt via SMED Vatten och indirekt. På nationell basis används data för uppföljning av de nationella miljökvalitetsmålen, samt som underlag till utredningar beställda av den svenska regeringen. Data används även generellt inom det svenska vattenförvaltningsarbetet från lokal till nationell nivå för såväl åtgärdsplanering som åtgärdsuppföljning, liksom för uppföljning av till exempel Landsbygdsprogrammets stödåtgärder. Nedan listas olika aktörers behov av data som tas fram av SMED Vatten.

Tillgängliggörande av SMED-data

Data gällande utsläpp av miljöfarliga ämnen från tillståndspliktiga industrier och avloppsreningsverk med rapporteringsskyldighet enligt förordning (EG) nr 166/2006 går att ladda ner från UTIS.[14]

Data som tas fram inom PLC-projekten är publika och finns att ladda ner från SMED:s webbplats från PLC5 och framåt. Senaste PLC-data finns också hos SMHI:s Vattenwebb (bruttobelastning), HELCOM:s PLC databank och från 2024 HaV:s webbsidor (PLC8) samt smed.se.

SMED Vattens medarbetare bistår även med dataleveranser av vissa underlagsdata som inte finns tillgängliga via webben.

SMED-data används sedan vidare i andra portaler, webbplatser och verktyg av användare utanför SMED-konsortiet.

Dataanvändning

Vattenmyndigheterna

SMED Vatten-data är ett viktigt underlag i vattenmyndigheternas arbete, som utgår ifrån Vattenförvaltningsförordningen (2004:220). Förordningen är en del i Sveriges implementering av EUs ramdirektiv för vatten. Data från SMED är därmed ett centralt underlag i de förvaltningsplaner och åtgärdsprogram som ligger till grund för Sveriges förvaltning av yt- och

[14] http://utslappisiffror.naturvardsverket.se/

grundvatten. Delar av data från SMED rapporteras även till EU-kommissionen.

Data används bland annat till den kartläggning av mänsklig verksamhets påverkan på ytvattnets tillstånd som vattenmyndigheterna ska utföra enligt artikel 5 och bilaga II i vattendirektivet. I denna så kallade påverkansanalys, som framförallt utförs av länsstyrelsernas beredningssekretariat, ingår att bedöma om belastning av föroreningar till ett vatten är så stort att uppsatta miljömål enligt vattendirektivet inte kan uppfyllas. Analys ska även göras av vilken typ av påverkan som ensamt eller tillsammans med andra typer av påverkan leder till att miljömålen inte uppnås.

Påverkansanalysen ligger i sin tur till grund för vilka kvalitetsfaktorer som ska användas vid den statusklassning som utförs av länsstyrelsernas beredningssekretariat på uppdrag av vattenmyndigheterna, alltså den bedömning av tillståndet i vatten som ska baseras på övervakningsdata. SMED:s underlag används även i själva klassificeringen, där bakgrundsbelastningen från diffusa källor används för att ta fram referensvärden för näringsämnen i sjöar och vattendrag. Belastningsdata från SMED används vidare till beräkningar av hur mycket tillförseln av föroreningar behöver minska till vattenförekomster där det finns risk för att miljömålen inte uppnås och även i de efterföljande åtgärdsanalyser som görs för att bedöma vilka åtgärder som är mest kostnadseffektiva och huruvida miljökvalitetsnormer kan nås vid en viss tidpunkt. Dessa beräkningar görs på uppdrag av vattenmyndigheterna och genomförs idag av länsstyrelsernas beredningssekretariat och SMHI. Den geografiska skala som är av intresse är avrinningsområden för vattenförekomster.

SMED har tagit fram och sammanställt data om utsläpp av miljögifter från miljöfarlig verksamhet. Denna information har rapporterats till EU-kommissionen som register för utsläpp och spill. Krav på att Sverige ska ha ett sådant register och krav på rapportering ställs i direktiv 2008/105/EG.

Idag använder vattenmyndigheterna framförallt data gällande kväve och fosfor. Det borde dock även finnas behov av motsvarande data för miljögifter. Ett annat behov är att öka samordningen av PLC Periodical eftersom vattenförvaltningen är viktiga användare av data men där HELCOM t.ex. beslutar om referensår och där SMED har kunskap om vilka data som finns tillgängliga när.

Jordbruksverket

Jordbruksverket nyttjar beräknade data som rör förluster av näringsämnen från svensk jordbruksmark för såväl internationell rapportering som för utvärdering av jordbrukspolitik och jordbruks- och läckagereglerande

åtgärder. Sedan 2021 finansieras beräkningarna av förluster från jordbruksmark i huvudsak av HaV utanför SMED. Vissa beräkningar genomförs dock fortfarande inom SMED och all anpassning av jordbruksstatistiken för läckageberäkningarnas behov görs också inom SMED. Exempel på användningsområden hos Jordbruksverket för beräknade näringsämnesförluster:

- Uppföljning av EU:s Nitratdirektiv
- Uppföljning av jordbrukspolitikens (CAP, strategisk plan) miljöpåverkan
- Uppföljning av åtgärdsprogram för läckagereduktion och utvärdering av EU:s landsbygdsprogram (Jordbruksverket)
- Analyser av åtgärder och åtgärdspotential inklusive klimatscenarier

Regeringskansliet

Miljödepartementet har använt slam-data från SMED som underlag i betänkande till regeringen. Betänkandet handlar om *Giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam*[15] och statistiken ingår i denna beredning. Slutrapportering av betänkandet var i januari 2020. [16]

Övriga dataanvändare (SMED-parter, andra myndigheter, forskare och konsulter)

SMED-data används bl.a. av länsstyrelser och kommuner i deras arbete kring övergödningsfrågor.

I framtagningen av den officiella statistiken gällande *kväve- och fosforbalanser för jordbruksmark* använder SCB de beräknade läckagen från jordbruksmark. De beräknade jordbruksläckagen används också inom klimatrapporteringen.

Ingående delmodeller, som för små avlopp, har återkommande använts för åtgärdsscenarier, till exempel för att utvärdera effekten av att ta bort fosfater i disk- och tvättmedel. Beräkningsdatabasen för små avlopp används också nu för att utvärdera olika åtgärdsscenarier rörande förhöjda reningskrav nära vatten.

Utöver det används av SMED framtagna data av forskare vid ett flertal universitet (inklusive SLU) inom olika forskningsprojekt. Forskarna har

[15] Kommittédirektiv: Giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam. Dir 2018:67. 2018-07-12

[16] https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/01/sou-20203/

efterfrågat information om punktkällor och SMED:s beräknade jordbruksläckage och retention.

SMED-data används även av konsulter, exempelvis vid framtagande av lokala åtgärdsprogram.

Aktuell forskning

Inom området vatten och emissioner sker det mycket forskning, både nationellt och internationellt. Även vid SMED:s parter pågår forskning och SMED utvecklar vid behov sina metoder baserat på nya forskningsresultat.

Miljökvalitetsmålen

De svenska miljömålen som har en klar koppling till SO Vatten presenteras kort här nedan. För mer info se också sverigesmiljomal.se/miljomalen/.

Ingen övergödning

Miljömålet syftar till halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten. Miljökvalitetsmålet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder uppföljningsåret 2030. Det går inte heller att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. För mer info se kapitlet ”Rapporteringar med annan tidsfrekvens”.

Levande sjöar och vattendrag

I definitionen av miljömålet fastslås vikten av att bevara ekologiskt hållbara och variationsrika livsmiljöer i sjöar och vattendrag. Inom levande sjöar och vattendrag ingår även att eftersträva en naturlig produktionsförmåga och hög biologisk mångfald men också andra värden som kulturmiljö och friluftsliv. Sjöar och vattendrag ska även ha en fungerande ekologisk och vattenhållande funktion. Miljökvalitetsmålet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder uppföljningsåret 2030. Det går inte heller att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Målet syftar till att uppnå en långsiktig produktionsförmåga och bevarad biologisk mångfald och att höga upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden ska råda. Samtidigt ska områden som är särskilt värdefulla skyddas från negativ påverkan. Miljökvalitetsmålet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder

uppföljningsåret 2030. Det går inte heller att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet tar ut varandra.

Pågående regeringsuppdrag som kopplar till sakområdet Vatten

Uppdrag om stöd inom HELCOM-arbetet (2022)

Havs- och vattenmyndigheten ska vid behov ge stöd åt Statens jordbruksverk i att utveckla BAT/BET (bästa möjliga teknik/bästa miljöpraxis) för att minska utsläppen av ammoniak och växthusgaser inom HELCOM-arbetet.[17]

Medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen

NV och HaV har fått i uppdrag av Regeringen att aktivt bidra till att genomföra EU:s strategi för Östersjöregionen (EUSBSR). Totalt har 23 myndigheter och samtliga länsstyrelser fått detta uppdrag.

EU:s strategi för Östersjöregionen antogs av Europeiska rådet hösten 2009 och är den första makroregionala strategin inom EU. Strategin framhåller vikten av ett integrerat arbetssätt på alla nivåer i och mellan Östersjöländerna för att nå målen med strategin.[18],[19]

Nytt system för företagens miljörapportering

Naturvårdsverket ska tillsammans med länsstyrelserna ta fram ett förslag på en nationell digital lösning för inlämning av företags- och verksamhetsutövares miljörapportering. Lösningen ska inledningsvis ersätta den nuvarande svenska miljörapporteringsportalen (SMP). Uppdraget ska redovisas senast i slutet av februari 2025.[20]

---

[17] https://www.havochvatten.se/om-oss-kontakt-och-karriar/om-oss/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/uppdrag-om-stod-inom-HELCOMarbetet-2022.html

[18] https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/eus-strategi-for-ostersjoregionen-och-dess-handlingsplan-2016.html

[19] https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/internationellt-miljoarbete/multilateralt-miljosamarbete/eus-ostersjostrategi/

[20] https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/pagaende-regeringsuppdrag/nytt-system-for-foretagens-miljorapportering/

Frågeställningar kring hantering av sekretess och tillgängliggörande av data

De senaste åren har många frågor gällande sekretess och röjandekontroll aktualiserats inom SMED. SMED-övergripande skrivelser och rutiner kommer att tas fram i närtid. Nedan ges endast ett försök till en kort sammanfattning av problemen.

Enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, gäller **sekretess** i sådan *särskild verksamhet hos en myndighet som avser framställning av statistik* (även kallad särskild/avgränsad statistikverksamhet) för uppgift som avser en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden och som kan hänföras till den enskilde.

Detta innebär att röjandekontroll och, vid behov, efterföljande skyddsåtgärder av uppgifter som kan hänföras till enskild måste genomföras innan statistik offentliggörs eller levereras. Skyddsåtgärder kan vara sammanslagning av redovisningsgrupper, högre aggregeringsnivåer, undertryckning eller brusning.

I datahantering kan SMED-organisation med avgränsad statistikverksamhet även behöva göra interna utlämnandeprövningar och skriva sekretessförbehåll med mottagande part innan data eventuellt kan lämnas ut, både utom och inom SMED. Användande av molntjänster som Projektplatsen samt kommunikationstjänster som Skype begränsas även av ovanstående.

Det finns speciella undantag och sekretessbrytande bestämmelser till 24:8 OSL. Bland de sekretessbrytande bestämmelserna är 10:5 OSL viktigast, som säger att sekretess inte gäller om det är uppenbart att uppgiften har sådan betydelse från miljösynpunkt att intresset av allmän kännedom om uppgiften har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Detta är högst relevant för SMED Vatten, där många rapporteringar i nuläget bedöms endast innehålla uppgifter där denna sekretessbrytande bestämmelse kan tillämpas.

Internationell omvärldsanalys i relation till SO Vatten

Nedan ges en kortfattad beskrivning av internationella aktiviteter kopplade till SO Vatten.

Internationella regleringar och direktiv som styr SMED Vattens arbete

Det finns flertalet konventioner och direktiv som kopplar till vatten. Nedan beskrivs de som har eller på sikt kommer kunna ha en tydlig koppling till arbetet inom SO Vatten.

Internationella konventioner

- OSPAR
- HELCOM
- Londonkonventionen
- Århuskonventionen

EU-lagstiftning

- Avloppsdirektivet
- Slamdirektivet
- Vattendirektivet
- Havsmiljödirektivet
- Nitratdirektivet
- Inspire-direktivet
- EU förordning om minimikrav för återanvändning av vatten

Övriga rapporteringsorgan

- EEA
- OECD/Eurostat

Havskonventionen OSPAR

OSPAR-konventionen trädde i kraft 25 mars 1998. Konventionen syftar till att skydda och bevara ekosystemen och den biologiska mångfalden i nordöstra Atlanten.[21] Huvudmålsättningen för OSPAR:s arbete med farliga ämnen är att förhindra förorening av den marina miljön. Konventionen har 15 medlemsstater som arbetar med att reducera sina utsläpp av farliga

[21] http://www.ospar.org/

ämnen samt restaurera förorenade områden.[22] Rapporteringen av data till OSPAR sker via NIBIO och HaV är ansvarig myndighet för rapporteringen.

Havskonventionen HELCOM

Helsingforskonventionen eller HELCOM, för att skydda den marina miljön i Östersjön, har funnits sedan 1974 och den senaste uppdateringen trädde i kraft i januari 2000.[23] Konventionen behandlar frågor gällande den biologiska mångfalden, farliga ämnen samt övergödning och gäller för alla länder som ligger i Östersjöns avrinningsområde. Rapporteringarna till HELCOM berör olika typer av rapportering som data, implementering av direktiv, eller åtgärder. Rapportering av belastningsdata (utsläpp av näringsämnen och metaller) sker direkt till HELCOM+ databasen.[24] HaV är ansvarig myndighet för rapporteringen.

För att skydda den marina miljön i Östersjön på ett mer övergripande sätt, antog HELCOM i november 2007 en s.k. Aktionsplan för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP).[25] Planen introducerar införandet av en ekosystembaserad strategi för förvaltning av mänskliga aktiviteter i Östersjöregionen. I och med antagandet av planen har de HELCOM-avtalsslutande parterna åtagit sig att t.ex. arbeta mot målet att uppnå en Östersjöregion där miljön och livet är ostörda av farliga ämnen. BSAP omfattar 11 st ämnen/ämnesgrupper som har identifierats som speciellt angelägna för Östersjön.

HELCOM antog 2017 en rekommendation om avloppsslam, 38/1.[26] Medlemsländerna ska rapportera uppgifter om slamanvändning och kvalitet vart tredje år, med start 2019 (avseende 2018 års data).

Londonkonventionen

Londonkonventionen handlar om reglering av dumpning och förbränning till havs. Londonkonventionen har som utgångspunkt att all form av dumpning ska vara förbjuden, med vissa undantag. Konventionen

---

[22] https://www.ospar.org/convention/text

[23] http://www.HELCOM.fi/about-us/convention

[24] http://www.ices.dk/marine-data/dataset-collections/Pages/HELCOM.aspx

[25] http://www.HELCOM.fi/Documents/Baltic%20sea%20action%20plan/BSAP_Final.pdf

[26] http://www.HELCOM.fi/Recommendations/Rec%2038-1.pdf

undertecknades 1972. Konventionen omfattar en svart och en grå lista över olika typer av avfall. Dumpning av ämnen som finns på den svarta listan är helt förbjuden, medan ämnen som finns på den grå listan får dumpas i havet under vissa förutsättningar. 2006 gjordes ett tillägg till protokollet som tillåter lagring av koldioxid under havsbotten och 2013 beslutades ytterligare ett tillägg som förbjuder havsgödning med vissa begränsade möjligheter till dispens. Regeringskansliet företräder Sverige i konventionsförhandlingarna, och HaV bistår med underlag och expertstöd.

Århuskonventionen

Århuskonventionen trädde i kraft 2001 för att allmänheten ska ha rätt till information, beslut och andra handlingar som kopplar till miljöområdet, delta i beslutsprocesser samt ha möjlighet att tillgå rättsliga prövningar. Konventionen, som ligger under FNs ekonomiska kommission för Europa (UNECE), ratificerades av Sverige 2005.[27]

I maj 2003 undertecknade Sverige tillsammans med Europeiska unionen och 23 medlemsstater, i Kiev, ett UNECE-protokoll under Århuskonventionen[28] om register över utsläpp och överföringar av föroreningar ”Pollutants Release and Transfer Register” (PRTR). Protokollet upprättades i syfte att uppnå Århuskonventionens bestämmelse om att varje part ska upprätta ett register över utsläpp och överföring av föroreningar, för att underlätta allmänhetens deltagande i beslutsfattandet om miljön och att bidra till att hindra och minska nedsmutsningen av miljön. Sverige ratificerade protokollet i oktober 2008 och protokollet trädde i kraft den 8 oktober 2009.

Det pågår revision av direktivet om industriutsläpp (IED)[29] och E-PRTR (industrial emissions portal[30]) som kan resultera i ytterliga uppdrag/ändrade uppdrag (omfattning) till SMED framöver. Revisionen antas kunna vara klar så tidigt som februari 2024.

---

[27] https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Arhuskonventionen--om-ratt-till-miljoinformation-/

[28]https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/ACtext/Aarhus_Convention_text_Swedish.pdf

[29]https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/699497/EPRS_BRI(2022)699497_EN.pdf

[30]https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733571

Avloppsdirektivet

EU:s avloppsdirektiv (91/271/EEG) syftar till att motverka skador på miljön, orsakade av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse och från vissa industriella processer.

Sverige har infört avloppsdirektivet i svensk lagstiftning, dels genom miljöbalken, dels genom NVs föreskrifter om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (NFS 2016:6).

EU:s avloppsdirektiv (91/271/EEG) är ett av de viktigaste politiska instrumenten inom EU:s regelverk för vattenhantering. Det omfattar allt avloppsvatten som samlas upp i ledningsnät, men kvantitativa krav ställs bara för de avloppsreningsverk i tätbebyggelser med en maximal genomsnittlig veckobelastning (max gvb tätbebyggelse större än 2000 pe).

Enligt artikel 15 i Avloppsdirektivet (91/271/EEG)[31] ska Sverige vartannat år rapportera efterlevnaden av avloppsdirektivet. I rapporteringen ska uppgifter lämnas om tätorternas storlek, avloppsreningsverkens kopplingar till tätorter, avloppsverkens teknik, utsläpp samt utsläppspunkter m.m. Förutom rapporteringen ska en publikation göras tillgänglig för allmänheten om rening av avloppsvatten i Sverige (Artikel 16, Avloppsdirektivet). Granskning av data från punktkällorna görs inom ”Samordnad granskning av SMP-data” (se ovan). NV är ansvarig myndighet för implementeringen av direktivet.

SMED-uppdrag för rapportering av avloppsdirektivets artikel 15 och 17 för referensår 2022 avropades inte.

Uppdatering av EU:s avloppsdirektiv

Vid årsskiftet 2023/24 förväntas Rådet och Parlamentet besluta om ett uppdaterad avloppsdirektiv. Artikel 22 i förslaget höjer ambitionsnivån för vad som ska rapporteras liksom frekvensen från vartannat år till årlig. Ikraft-trädandedatum förhandlas och ligger för närvarande mellan 2026 (Parlamentet) och 2030 (Rådet). Här tillkommer dels rena utsläppsdata för enskilda avloppsreningsverk, dels nationella sammanställningar ”förteckningar” om känslighetsklassade områden (övergödning respektive miljögifter), vidtagna åtgärder och utsläpp via dagvatten och bräddningar och utsläpp från enskilda avlopp *inom* tätbebyggelser. För de fält som bevattnas med renat avloppsvatten ska en vatten- och näringsämnesbudget

[31] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1991L0271:20081211:SV:PDF

redovisas (Rådet 22.1(k)). Parlamentet föreslår dessutom en bubblare om teknikrapportering för alla avloppsreningsverk från december 2025. Enligt Rådets förslag ska KOM tillhandahålla formatet för all rapportering ett år efter direktivets ikraftträdande (dvs. cirka januari 2025).

Därutöver diskuteras statistik som platsar bättre inom andra sakområden avseende patogener, tillgång till sanitet, växthusgasutsläpp, energianvändning och finansiering. Artikel 23 reglerar vad som ska ingå i nationella genomförandeprogram (att tas fram vart sjätte år).

Slamdirektivet

Enligt artikel 17 i Slamdirektivet (86/278/EEG)[32] ska Sverige årligen rapportera totalmängden slam som producerats vid avloppsreningsverken, mängden slam som lagts ut på åkermark, samt innehållet av tungmetaller och närsalter i slammet. Dessutom ska områden där slam sprids på åkermark rapporteras. I svensk lagstiftning finns gränsvärden för metaller i slam i *förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter*[33]. Granskning av data från punktkällorna görs inom ”Samordnad granskning av SMP-data” (se ovan). NV är ansvarig myndighet för implementeringen av direktivet.

EU:s Vattendirektiv

Sedan år 2000 finns ett EU-direktiv, ramdirektivet för vatten (2455/2001/EG), som anger den nivå av vattenkvalitet och tillgång länderna i EU inte får underskrida. Tanken bakom direktivet var att samordna resurser inom och mellan länderna för att komma tillrätta med brister i vattenmiljön. I svensk lagstiftning infördes vattendirektivet genom bl.a. vattenförvaltningsförordningen år 2004 (SFS 2004:660) (ändringar SFS 2011:634). EU har i sitt vattendirektiv identifierat 33 ämnen/ämnesgrupper som ”priority pollutants”, vars halter i recipienten skall rapporteras.[34] EU har fastställt gränsvärden, EQS (Environmental Quality Standards), för de

[32] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0278:SV:HTML

[33] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1998944-om-forbud-m.m.-i-vissa-fall_sfs-1998-944/

[34] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:SV:PDF

prioriterade ämnena. Dessa ska övervakas av EU-länderna så att de inte överskrids. HaV samordnar och rapporterar Sveriges arbete med EQS-värden till EU. Just nu pågår det en revision av Vattendirektivet, Environmental Quality Standards-direktivet[35] och Grundvattendirektivet som kan påverkar SMED:s arbete genom utökad Prioämneslista och rapporteringskrav. Revisionen pågår och är enligt EEA tidigast avslutat efter 2024 års val till Europeiska Parlament (6-9 juni 2024).

EU:s Havsmiljödirektiv

Ramdirektiv om en marin strategi 2008/56/EG, eller EU:s ramvattendirektiv, upprättades för att minska negativ påverkan på haven inom EU. Medlemsstaterna ska arbeta för att uppnå god miljöstatus i de marina områdena till 2020. Strategier ska utvecklas för att skydda och bevara samt förhindra att miljön försämras i haven eller återställa den. De ska även hindra förorening av haven samt säkerställa att den biologiska mångfalden, marina ekosystem och människors hälsa inte utsätts för en betydande inverkan eller risk.[36] Sedan 2010 är direktivet en del av svensk lag genom havsmiljöförordningen. HaV är ansvarig myndighet i Sverige[37].

Nitratdirektivet

För att minska läckaget av nitrat till vatten grundades nitratdirektivet år 1990. Direktivet är kopplat till jordbrukets påverkan på vatten, ytvatten och grundvatten. Jordbruksverket är ansvarig myndighet för rapportering av nitratnivåer i Sverige till EU, vilken sker var fjärde år.[38] Enligt nitratdirektivet ska nitratkänsliga områden identifieras varpå åtgärdsplaner för dessa områden ska utvecklas. Jordbruket har även en viktig del i arbetet med att implementera jordbrukstekniker vilka förebygger ett minskat läckage av nitrat. Nitratdirektivet är en integrerad del av ramdirektivet för vatten.

---

[35] https://environment.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Proposal%20for%20a%20Directive%20amending%20the%20Water%20Framework%20Directive%2C%20the%20Groundwater%20Directive%20and%20the%20Environmental%20Quality%20Standards%20Directive.pdf

[36] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:164:0019:0040:SV:PDF

[37] https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljomal--direktiv/havsmiljodirektivet/havsmiljodirektivet.html

[38] http://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/index_en.html).

Inspire-direktivet

Inspire-direktivet (Engelska: Infrastructure for spatial information in Europe) trädde i kraft 2007 och är ett EU-direktiv som syftar till att tillgängliggöra geodata inom miljöområdet mellan medlemsstaterna. Standarder har utvecklats för att göra det möjligt att dela viktig information eftersom miljön inte har några landsgränser. Exempel på data är information om luft, grundvatten, befolkningsstatistik, infrastruktur, markanvändning och energiresurser. Totalt finns 34 olika teman av geodata som delas med hjälp av en webbportal.[39] De olika teman har olika informationsansvariga myndigheter. I Sverige har direktivet införts genom lagen om geografisk miljöinformation (SFS 2010:1767) och Förordningen om geografisk miljöinformation (SFS 2010:1770).[40] Information kan hämtas via INSPIRE Geoportal.[41]

EU förordning om minimikrav för återanvändning av vatten

EU-förordningen (2020/741) om minimikrav för återanvändning av vatten är framtagen med anledning av vattenbrist i framförallt södra Europa och för att främja den cirkulära ekonomin av vatten. Renat avloppsvatten återanvänds för bevattning inom jordbruket på ett fåtal platser i Sverige idag. Naturvårdsverket fick i februari 2021 i uppdrag att analysera vilka åtgärder som behövs för att genomföra denna EU-förordning i Sverige och resultaten finns redovisade i en rapport.[42]

Europeiska miljöbyrån, EEA

EEA[43] har till uppgift att förse politiska beslutsfattare och allmänheten med information om miljötillståndet i Europa och att följa upp effekterna av miljöpolitiken. Dess syfte är att ge stöd till arbetet med att utforma och genomföra miljöpolitiska åtgärder i EU och dess medlemsstater. Arbetet samordnas i nätverk. Genom nätverket EIONET - Europeiska nätverket för

[39] https://inspire.ec.europa.eu/

[40] https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/miljoarbete-i-eu/inspire-direktivet/

[41] https://inspire-geoportal.ec.europa.eu/srv/eng/catalog.search#/home

[42] https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/atgarder-for-ateranvandning-av-vatten/

[43] https://www.eea.europa.eu/

miljöinformation och miljöövervakning - bidrar medlemsländer till att samla in och bedöma miljöinformation för EEA. Tio svenska myndigheter deltar i EIONETs arbete, bland dessa finns experter från NV, HaV, SMHI och SCB.

OECD/Eurostat

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) är en internationell organisation som verkar inom områden som påverkar den ekonomiska utvecklingen mellan medlemsländer. Totalt är 38 medlemsländer anslutna till OECD.

Eurostat är ett generaldirektorat inom den Europeiska kommissionen med uppgift att sammanställa och redovisa officiell statistik för Europeiska unionen och dess medlemsstater. En nyckeluppgift för Eurostat är att ge Europeiska unionen statistik på europeisk nivå som möjliggör jämförelser mellan länder och regioner.

Datainsamling för att följa tillståndet i miljön startades av OECD år 1980. År 1998 blev även Eurostat delaktiga i undersökningen och EUROSTAT bedriver Joint Questionnaire Inland Waters (JQ-IW).

Internationella arbetsgrupper

SMED:s expertkompetens nyttjas av NV och HaV för deltagande i internationella möten och grupperingar. Nedan beskrivs kortfattat vilka internationella arbetsgrupper som SMED:s medarbetare är engagerade i och som kopplar till den verksamhet som bedrivs inom SO Vatten.

OSPAR INPUT

OSPAR:s arbetsgrupp INPUT fokuserar på problem kopplade till belastning av näringsämnen och miljögifter på Nordostatlanten. Belastningen kommer från tillrinnande vatten, atmosfärisk deposition samt punktkällor. Ordförande för arbetsgruppen är Lars Sonesten, SLU.[44]

HELCOM Source-to-Sea

HELCOM Source-to-Sea Management of Nutrients and Hazardous Substances and Sustainable Agricultural Practices startades 2023 och är en arbetsgrupp som arbetar med övergödnings- och miljögiftsfrågor i Östersjön främst kopplade till landbaserade källor. Ett viktigt arbetsområde är att minska tillförseln av näringsämnen och miljögifter till Östersjön från punk- och diffusa källor. Man följer bland annat upp att HELCOM:s

[44] https://www.slu.se/ew-nyheter/2019/2/ospar-input-ordforande/

reduktionsmål för näringsämnen (HELCOM nutrient reduction scheme) följs av medlemsländerna. Arbetsgruppen består av delar av den tidigare arbetsgruppen HELCOM Pressure och HELCOM Agri (2013-2014). Lars Sonesten, SLU, är ordförande i gruppen.[45]

SMED och HaV deltar även i arbetsgruppen för PLC-projekten (Annual och Periodical) som hålls ca fyra gånger per år.

OECD/EUROSTAT

SMED har på uppdrag av HaV representerat Sverige i Working Group on Water Statistics, som har fokuserat på utvecklingen av undersökningen Joint Questionnaire on Inland Waters, som sammanställer nationell statistik om vattentillgång, -användning och utsläpp från avloppsreningsverk. Rapporteringen är årlig och sammanträden sker i anslutning till att rapporteringen är slutförd.

SO Vatten och koppling till FN:s hållbarhetsmål

I september 2015 antogs 2030 års agenda för hållbar utveckling av FN:s 193 medlemsstater. Agendan tar upp tre dimensioner av hållbar utveckling: sociala, ekonomiska och miljömässiga, samt viktiga aspekter som rör fred, rättvisa och effektiva institutioner. Agendan utgörs av 17 hållbarhetsmål, inklusive 169 delmål,[46] vilka man avser att följa upp och granska med hjälp av en uppsättning globala indikatorer. Denna utvärdering kommer att sammanställas i en årlig hållbarhetsrapport.

Mål 6, Rent vatten och sanitet för alla

Det sjätte hållbarhetsmålet handlar om att alla ska ha tillgång till en hållbar vatten- och sanitetsförvaltning. SMED vatten berörs av delmål 6.3 om vattnets kvalitet samt 6.6 om att skydda och återställa vattenrelaterade ekosystem.[47]

[45] https://HELCOM.fi/HELCOM-at-work/groups/source-to-sea-2/

[46] https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs

[47] https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/rent-vatten-och-sanitet/

Mål 14, Hav och marina resurser

Hållbarhetsmålet handlar om ett långsiktigt hållbart nyttjande av hav och marina resurser. SMED vatten berörs av delmål 14.1, om minskning av föroreningar i havet, bland annat gödande ämnen.[48]

[48] https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/hav-och-marina-resurser/

Arbetsprocess för att ta fram avropsavtal mot SMED

En transparent och väl fungerande planerings- och beslutsprocess för prioritering av SO Vattens arbete är nödvändig för att säkerställa att såväl ekonomiska som personella kompetensresurser nyttjas på bästa sätt. Planering av rapporteringsuppdragen styrs av internationella regelverk medan planering av utvecklings- och utredningsuppdrag bör styras av en tydlig prioriteringsprocess baserad på vattenförvaltningens behov.

Samtliga uppdrag till SO Vatten styrs av avropsavtal mellan den uppdragsgivande parten och SMED. En tydlig och för samtliga parter känd arbetsprocess för uppföljning av utvecklings- och utredningsbehov, prioritering av uppdrag och beslut om avropsavtal är nödvändig för att säkerställa ett bästa nyttjande av resurser och ge en framförhållning i såväl ekonomisk som resursplanering. I detta avsnitt föreslås en tydlig arbetsprocess för samordning mellan de uppdragsgivande myndigheterna HaV och NV och SMED Vatten. Arbetsprocessen är en utveckling av den process som beskrivs i SMED:s kvalitetsmanual bilaga 3. Förlaget tar även hänsyn till att andra vattenförvaltande myndigheter och organisationers behov kan tas i beaktande.

Arbetsprocessen bör följa en beslutad årscykel för att öka transparensen och som tydligt kan kommuniceras på myndigheterna och med SO Vatten (Figur 1). Planering av kommande års rapporteringar samt prioriterade utvecklingsbehov fastställs under ett fysiskt stormöte under hösten. Därefter följs arbetet upp med månadsvisa avstämningar mellan koordinatorn för SO Vatten och handläggare på HaV och NV.

Syftet med stormötena är att, förutom att redovisa resultat från genomförda och pågående projekt med samordningsvinster mellan NV och HaV, fånga upp såväl kortsiktiga som långsiktiga behov och mål. Stormötena ger möjlighet för handläggare på de respektive beställarmyndigheterna att möta SO Vattens experter. Det är bra om alla handläggare på NV och HaV som beställer från SO vatten deltar. Arbetsprocessens årscykel bör planeras så att den passar in i myndigheternas allmänna planerings- och beslutsprocesser för fördelning av ekonomiska medel. Koordinatorn för SO Vatten kallar till och organiserar stormötena.

Vid planering är det viktigt att ta hänsyn till de uppdrag som ges från NV och HaV till SMED:s parter utanför ramavtalet. Vissa uppdrag beställs utanför SMED men är antingen beroende av leveranser från SMED

alternativt så har SMED har ett beroende till en specifik beställning/leveransen.

Planeringsprocessens prioritering av uppdrag delas in i två faser. Uppdrag som har högst prioritet ingår i fas 1. Projekt med lägre prioritet förs över till fas 2 och kan komma att avropas senare under året om budget och möjlighet till bemanning så medger. Det är dock viktigt att även dessa projekt diskuteras under prioriteringen i fas1. Planeringen utgår från en bruttolista som är en kombinerad lista för föreslagna utvecklingsbehov från SO Vatten respektive från uppdragsgivarna. Under stormötet diskuteras de föreslagna projekten och grunderna för prioriteringar. HaV och NV gör en slutgiltig prioritering av uppdrag i fas 1 och fas 2 för det kommande verksamhetsåret.

Specifikationer ska vara klara för avtalsskrivning under början av åren och avtal finnas underskrivna för fas 1 i slutet av mars. I god tid inför sommarsemester behöver även avtal och planering för fas två vara klara. I de fall som det inte är den huvudsakliga handläggaren för sakområdet som avropar uppdraget så är det viktigt att tänka på att alltid hålla huvudhandläggaren informerad (ex. via kopia på mejl) om ärendet.

Figur 1. Skiss för SO-vattens planeringsprocess

Behovet av data och utveckling på lång och kort sikt måste kontinuerligt föras in i bruttolistan. Den långsiktiga planen måste följas upp och revideras, vid behov så ofta som varje år. Koordinator för SO Vatten ansvarar för att det arbetet blir gjort.

Arbetet inom SMED är helt finansierat genom uppdrag. Kostnaderna för stormötet finansieras genom att kostnaden för två medarbetare per SMED-

part samt koordinator täcks av uppdragsgivarna. Avsikten är att denna föreslagna förbättrade planeringsprocessen för prioritering och avrop av uppdrag kommer att effektivisera arbetet och leda till minskad kostnad för förarbetet inför varje uppdrag. NV och HaV deltar vid stormötena med sina berörda handläggare. HaV och NV ansvarar för att vid stormötena delta med relevant personal för att behov och prioriteringar ska kunna diskuteras. HaV och NV ansvarar också för att eventuellt representanter från andra intressenter av SO Vattens data och kompetenser vid behov bjuds in till möten och diskussioner.

I nuvarande avtal mellan SMED och beställande parter har att förhålla sig till en takkostnad över alla år inom sakområdet. HaV och NV ansvarar för att hålla koll så att kostnaderna under ramavtalets period inte slår i taket.

Framtida behov gällande rapporterings- och utvecklingsprojekt

Identifierade utvecklingsbehov inom SO Vatten, information om vilken rapportering utvecklingen syftar till att förbättra samt vilken prioritering och vikt den har, sammanställs i en separat lista över förslag till kommande kort- och långsiktiga avropsuppdrag. Listan är tillgänglig via Projektplatsen i den gemensamma mappen som delas mellan SMED, NV och HaV.